РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, професора Левченка Юрія Олександровича на дисертаційну роботу Шубіної Світлани Анатоліївни на тему «Запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні», подану до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми, обраної для дисертаційного дослідження є тривалий процес формування правової держави із соціально орієнтованої економічної власності, до яких і належить житлово-комунальне господарство (ЖКГ), як одна з важливих соціально-господарських галузей із системою підприємств, установ та організацій, які виконують виробничі й невиробничі функції із забезпечення населення необхідними ресурсами та наданням послуг із належного утримання житла, благоустрою населених пунктів і розвитку відповідної інфраструктури, що вимагає створення більш ефективної системи державного управління, оновлення змісту діяльності як органів виконавчої влади, так і органів місцевого самоврядування.

Про актуальність обраного напряму дослідження може свідчити те, що запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні обумовлена суттєвою інтенсифікацією видів протиправної поведінки у різних сферах людської діяльності та збільшенням завданої шкоди цими діяннями. При відносно незначній частці таких злочинів (до 0,5 %) в загальній структурі кримінальних правопорушень, матеріальні збитки внаслідок скоєння таких дій становлять мільйони гривень.

Окрім цього варто зазначити, що значна кількість корисливих кримінальних правопорушень вчиняється саме зі зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства, які було отримано незаконним шляхом, а саме: привласнення, розтрата, зловживання, розкрадання тощо. Посягання на

вказані відносини заподіюють істотну шкоду структурно-функціональній цілісності процесу прогресивного поступу суспільства, чинять обструктивний вплив на можливості реалізації людського потенціалу в умовах стратегічного та непорушного курсу на розбудову демократичної, соціальної й правової держави України

Метою дисертаційного дослідження полягає у розробці комплексу заходів запобігання кримінальним правопорушенням привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ за допомогою кримінологічних засобів, що полягає у розробленні пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Вивчення дисертації та наукових публікацій автора дає можливість нам підкреслити логічність структури дослідження, тим самим надало дисертанту можливість визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та ґрунтовно й повною мірою проаналізувати зазначену тему.

Окрім цього варто зазначити, що це дає змогу враховувати права та інтереси громадян, які вчинили кримінальне правопорушення, а законодавство повинно бути спрямоване саме на виправлення людини, де кара не є самоціллю.

У роботі авторкою використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дисертаційного дослідження.

Дисертантка проаналізувала значну кількість джерел (292 найменувань) та вивчила роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу у розробці комплексу заходів запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства.

З позитивного боку слід відмітити, що основою дисертації є зведені результати вивчення 256 кримінальних проваджень відкритих за ст. 191 КК України упродовж 2015–2021 рр. з усіх областей країни; узагальнені результати

опитувань 289 працівників органів сектору безпеки (57 прокурорів, 129 слідчих та 160 оперативних працівників Національної поліції у Дніпропетровській, Житомирській, Київській, Львівській, Одеській, Харківській областях); аналітичні узагальнення МВС України, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, матеріали ЖЕУ, ЖЕО, ОСББ, міських та обласних державних адміністрацій; а також результати багаторічного вивчення оперативно-розшукової та слідчої практики з урахуванням значного досвіду роботи автора безпосередньо в підрозділах Національної поліції різного управлінського рівня.

Результати наукового дослідження викладено в сьоми наукових публікаціях за темою дослідження, три тези доповідей і наукових повідомлень на науково-практичних конференціях, а також одна методична рекомендація.

Отже, дисертація Шубіної С.А. на тему «Запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні» виконана на високому науковому рівні.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як теоретичний аналіз і синтез, логіко-юридичний, соціологічний, психологічний та статистичний методи, а також ґрунтовної емпіричної бази.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано на високому методологічному рівні, а дисертантка опанувала необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Розкрито та обґрунтовано в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: *законотворчій діяльності*; *діяльності правоохоронних органів*; *освітньому процесі та науково-дослідній роботі* – під час підготовки лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з

кримінології, аналізу та прогнозуванню кримінальних правопорушень, а також при проведенні різних видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовці бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації працівників Національної поліції України (акт Національної академії внутрішніх справ від 10 серпня 2022 р.)

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Шубіної С.А. викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які охоплюють дев'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертації становить 271 сторінок, із яких 244 сторінки – основний текст.

Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертанту вдалося вирішити поставлені задачі та отримати нові, поглиблені для науки результати. Вивчення дисертаційного дослідження свідчить про самостійність проведеного дослідження, його актуальність і достатній науковий рівень, суттєве теоретичне і практичне значення.

У першому розділі дослідження проведено диференціації історико-правового поступу у відповідному напрямі становлення кримінально-правового регулювання привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (розкрадання) у сфері ЖКГ.

Надана характеристика сфери ЖКГ як об'єкту кримінологічного дослідження у контексті формування механізму запобігання кримінальним правопорушенням у сфері ЖКГ залежно від родового об'єкта кримінально-правової охорони (проти власності; у сфері господарської діяльності; у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян; проти безпеки виробництва; способів (технологій) учинення суспільно небезпечних діянь (крадіжка, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, шахрайство, порушення правил безпеки під час виконання житлово-комунальних робіт).

Другий розділ дослідження присвячено кримінологічній характеристиці особи кримінального правопорушника суб'єкта розкрадань. Насамперед, визначено стан, рівень та зміст елементів кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень, які вчиняються суб'єктами розкрадань.

З'ясовано, що криміногенні фактори, що виступають як детермінанти досить численні, різноманітні й зумовлені суттєвими протиріччями в соціально-економічному житті суспільства. Із точки зору їх змістовної характеристики вони представлені у вигляді декількох груп: соціально-економічні, організаційно-управлінська, правові та культурно-психологічні. До головних з них слід віднести: війна, не контрольованість ЖКС; зрощування сектору державних та комунальних послуг з фіктивними підприємницькими і комерційними структурами, формування «ділових» відносин поза межами правового поля; ставлення громадськості до існування корупції та сприяння її розвитку.

У третьому розділі дослідження визначено основні напрямки кримінальних правопорушень при аналізі сучасного стану запобігання кримінальним правопорушенням у сфері ЖКГ, враховано загальні теоретичні та практичні підходи, які передбачають загальносоціальні, спеціально-кримінологічні заходи та інформаційно-аналітичне забезпечення.

Головні напрями загальносоціального запобігання розкраданням у сфері ЖКГ як складові реалізації кримінологічної політики повинні бути спрямовані на удосконалення адміністративного, кримінального, кримінального процесуального, житлово-комунального, контрольно-ревізійного законодавства, формування системи мінімізації впливу корупції на житлову сферу, запобігання створенню та діяльності організованих груп з високим ризиком впливу на ввіреному господарстві, інформаційно-аналітичне та контрольно-ревізійне забезпечення.

Ефективним спеціально-кримінологічним заходом запобігання є створення системи отримання оперативно значимої інформації під час пошуку ознак розкрадань від своєчасного виявлення латентних кримінальних правопорушень; вирішенню кримінологічних завдань, в умовах яких відомі учасники злочинної діяльності, які вчиняють кримінальні правопорушення, але невідомі факти їх

вчинення; сприянню тактико-психологічному аналізу взаємовідносин у середовищі осіб, які пов'язані спільною злочинною діяльністю, що дозволяє вирішувати низку кримінологічних задач та визначати осіб, які становлять оперативний інтерес.

Досконаліть здійснення пошуку фактичних даних про привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ залежить від знання оперативним працівником: сфери ЖКГ і способів вчинення кримінальних правопорушень її працівниками; осіб, які є керуючими ЖКГ (керівники, бухгалтери), предметів і документів, які містять ознаки розкрадання. Такі напрями діяльності ґрунтуються на інформаційному забезпеченні та аналітичній роботі оперативних підрозділів (НПУ, Бюро економічної безпеки), які тісно пов'язані, але нетотожні види їх діяльності. Інформаційне забезпечення визначено як комплекс заходів організаційного характеру, що здійснюється спеціально призначеними особами цих підрозділів (окремими управліннями, відділами, секторами та штатними одиницями) з метою ефективного використання усіх можливих інформаційних ресурсів у процесі виявлення та припинення протиправної діяльності у сфері ЖКГ.

Список використаних джерел охоплює 292 посилання на 28 сторінках.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Шубіної С.А. відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – висвітлення рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення механізму запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні, є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Шубіної Світлани Анатоліївни на тему «Запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні» може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних

розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Шубіної С.А., водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1) На сторінках дослідження автор багато уваги приділяє розробленню ідеї єдиного реєстру функціонування та діяльності ЖКГ (з досвіду США), що сприятиме забезпеченню відшкодування шкоди, виявленню викраденого майна та запобіганню вчиненню інших кримінальних правопорушень. Автор наводить багато слушних та вагомих аргументів на користь єдиного реєстру функціонування та діяльності ЖКГ, пропонує систему заходів важливих напрямів запобіжної діяльності, зокрема, як стверджує дисертантка: «…важливого значення набувають отримання й оброблення інформації з державних реєстрів та інших відкритих джерел інформації з використанням аналітичних інструментів, у тому числі із застосуванням сучасних систем поліцейської діяльності, керованої аналітикою (ILP)» (підрозділ 1.3 дослідження).

У цілому погоджуючись з такими позитивними положеннями та ідеями, дисертантці не завадило б презентувати проект такої єдиного реєстру. Можливо, це мало б стати актом впровадження результатів дослідження у законотворчу діяльність та підсилити практичну значущість усієї проведеної роботи.

2) Аргументи авторки на користь актуальності теми дослідження були б більш переконливими за умови аналізу та використання у дисертації даних офіційної статистики, які б не тільки вказували на зареєстрований масив вчинених кримінальних правопорушень проти власності в Україні (с. 109–123), а й ілюстрували б проблемні питання виявлення злочинних посягань. тим більше, на с. 72 автор зазначає, що характерним для житлово-комунальної галузі є кваліфіковане приховування злочинцями слідів та ознак кримінально караних діянь (частка латентної (невиявленої) кримінальної протиправності у цій сфері складає 70–80 %) шляхом використання мережі різних господарюючих суб'єктів недержавного сектору, що займаються житлово-комунальним бізнесом,

підроблення проектно-кошторисної, реєстраційної та дозвільної документації, ігнорування житлово-комунальних норм і правил безпеки, неправомірного доступу до інформації в автоматизованих телекомунікаційних мережах, застосування удосконалених технологій відмивання злочинних доходів. Крім того, не зрозуміло, які власне види латентності вказаних кримінальних правопорушень більш розповсюджені – тут, звичайно, думка експертів має суттєвіше значення.

3) Дисертант вказує на те, що ним розроблено комплекс заходів загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні. Однак робота набула б ще більшої довершеності, якби усі пропозиції дисертантом були б оформлені у вигляді Плану заходів запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні в Україні на 2024–2030 роки, у зв'язку з високим резонансом даної категорії кримінальних правопорушень та підвищеної уваги суспільства. Це питання можна залишити авторові для подальших наукових розробок.

Ці зауваження і побажання є рекомендаційними, загалом не позначаються на позитивній оцінці дисертації та спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій авторки фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Шубіної С.А. є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація Шубіної С.А. на тему «Запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні», **подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**, є самостійною завершеною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані

результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для юридичної науки, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.04.2019 р. № 283), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759), та пп. 5–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів Україні від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341), а її авторка Шубіна Світлана Анатоліївна заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:
завідувач кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права НАВС
кандидат юридичних наук, професор **Юрій ЛЕВЧЕНКО**

ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНА НАЦІОНАЛЬНА ПЕРСОНАЛ ДЛЯ ДОВІДОК